

Аналіз стану сформованості професійно-педагогічної компетентності тренерів з атлетичної гімнастики

Запорізький національний університет (м. Запоріжжя)

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень. Сучасні стандарти вищої освіти засвідчують необхідність подальшого дослідження формування професійно-педагогічної компетентності педагога в цілому та засобів формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх тренерів з атлетичної гімнастики зокрема. Ця проблема отримала достатньо глибоке висвітлення в дослідженнях С. Демченко [2], Л. Зеленської [3], А. Коноха [4], Н. Кузьміної [5], С. Міліціної [6], А. Шишко [7], проте слід зазначити, що жоден із науковців не пропонує цілісного системного дослідження процесу формування професійно-педагогічної компетентності фахівців спортивно-оздоровчої сфери, зокрема майбутніх тренерів з атлетичної гімнастики. Кардинальна відмінність умов їхнього професійного існування, детермінована незвичним для педагогічної взаємодії статусом замовників послуги, викликає необхідність наукового пошуку належного психолого-педагогічного інструментарію щодо вирішення суперечності між зростанням потреби в тренерах з атлетичної гімнастики, здатних швидко, безконфліктно та продуктивно відродити й реалізувати соціальний і педагогічний потенціали тренерської професії на ринку фізкультурно-спортивних послуг, та відсутністю адекватних поставлених меті обґрунтованих педагогічних умов професійної підготовки.

У задоволенні потреби в зазначених фахівцях, їхній відповідній професійній підготовці є необхідність в аналізі стану сформованості професійно-педагогічної компетентності тренерів з атлетичної гімнастики.

Завдання дослідження – вивчення стану сформованості професійно-педагогічної компетентності тренерів з атлетичної гімнастики.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Відповідно до зазначеної мети приступимо до аналізу стану сформованості професійно-педагогічної компетентності тренерів з атлетичної гімнастики.

Дослідно-експериментальну роботу з формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх тренерів з атлетичної гімнастики організовано згідно з логікою наукового дослідження (О. Баскаков, М. Туленков [1] та ін.), яка передбачала поступовий рух від вивчення стану сформованості професійно-педагогічної компетентності працюючих тренерів до впровадження та перевірки ефективності педагогічних умов формування професійно-педагогічної компетентності в майбутніх тренерів з атлетичної гімнастики на етапі навчання у вищому навчальному закладі.

Для виявлення стану сформованості професійно-педагогічної компетентності працюючих тренерів з атлетичної гімнастики проведено констатувальне дослідження, у якому брали участь 80 молодих (21–30 років) фахівців 32 фізкультурно-оздоровчих організацій Запоріжжя та Дніпропетровська.

У процесі проведення дослідження використано комплекс взаємопов'язаних методів: діагностичні бесіди, цілеспрямовані педагогічні спостереження за поведінкою тренерів та їхніми відносинами зі споживачами послуг, експертну оцінку професійно-педагогічної компетентності тренерів роботодавцями, споживачами послуг та колегами, тестування професійних знань тренерів з атлетичної гімнастики, дослідження сформованості критеріїв професійно-педагогічної компетентності з використанням діагностичних методик.

Виходячи з особливостей інструментарію дослідження, воно включало «суб'єктивну» й «об'єктивну» частини.

«Суб'єктивна» частина дослідження професійно-педагогічної компетентності тренерів відбувалася в такому порядку.

На першому етапі роботодавці, колеги та споживачі послуг атлетичної гімнастики аналізували стан умінь, позицій, професійно-педагогічних якостей окремого тренера, на основі чого оцінювали кожен блок його професійно-педагогічної компетентності за 10-бальною шкалою. При цьому кожного тренера оцінювали один колега, один представник роботодавця та три споживачі. Середній результат оцінки заносили у відповідну карту діагностики.

На другому етапі кожен тренер атлетичної гімнастики проводив самооцінку сформованості всього переліку критеріїв професійно-педагогічної компетентності за 10-бальною шкалою у відповідних графах карти самооцінки.

На третьому етапі здійснювали узагальнення результатів оцінювання експертів та самооцінки тренера.

Узагальнені дані, отримані на описаних вище етапах дослідження професійно-педагогічної компетентності працюючих тренерів з атлетичної гімнастики, представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Узагальнені результати дослідження сформованості професійно-педагогічної компетентності працюючих тренерів з атлетичної гімнастики за суб'єктивними показниками

Показник	Сер. бал	Станд. відх.
Самооцінка тренерами		
ціннісного ставлення до споживачів послуг атлетичної гімнастики	7,15	1,31
особистісної значущості професійної діяльності	6,87	1,43
психологічної готовності до реалізації знань, умінь та навичок, що складають компетентність у професійній діяльності	7,94	1,43
знань із теорії та практики атлетичної гімнастики	9,13	0,89
об'єктивно необхідних психологічних та педагогічних знань	6,25	1,42
умінь професійно-педагогічної взаємодії в різноманітних ситуаціях	6,88	1,36
здатності емоційно-вольової регуляції професійно обумовлених дій	5,62	1,11

Оцінка роботодавцем		
психологічної готовності до реалізації знань, умінь та навичок, що складають компетентність у професійній діяльності	8,49	1,12
умінь професійно-педагогічної взаємодії в різноманітних ситуаціях	4,85	2,26
здатності емоційно-вольової регуляції професійно обумовлених дій	6,21	1,61
Оцінка споживачами		
ціннісного ставлення до себе	4,09	1,59
умінь професійно-педагогічної взаємодії в різноманітних ситуаціях	3,93	2,04
Оцінка колегами		
ціннісного ставлення до споживачів послуг атлетичної гімнастики	4,41	0,80
психологічної готовності до реалізації знань, умінь та навичок, що складають компетентність у професійній діяльності	6,00	1,91
знань із теорії та практики атлетичної гімнастики	8,59	1,21
умінь професійно-педагогічної взаємодії в різноманітних ситуаціях	4,40	1,73
здатності тренера до емоційно-вольової регуляції професійно обумовлених дій	4,03	2,03

«Об'єктивна» частина дослідження сформованості професійно-педагогічної компетентності тренерів з атлетичної гімнастики забезпечувалася складеним нами та описаним вище діагностичним комплексом, а також розробленими й апробованими тестовими завданнями.

Узагальнені результати дослідження сформованості професійно-педагогічної компетентності працюючих тренерів з атлетичної гімнастики за об'єктивними показниками відображено в таблиці 2.

Таблиця 2

Узагальнені результати дослідження працюючих тренерів з атлетичної гімнастики за об'єктивними показниками (n=80)

Показник	Сер. арифм.	Станд. відх.
Опитувальник «Адаптивність» А. Маклакова та С. Чермяніна		
Достовірність	4,16*	2,11
Особистісний адаптивний потенціал	40,50*	12,63
Комунікативні здібності	20,01*	7,87
Нервово-психічна стійкість	12,29*	3,50
Моральна нормативність	8,20*	2,61
Тест «Уміння слухати»		
Уміння слухати	44,44	6,78
Методика діагностики рівня емпатійних здібностей В. Бойко		
Рациональний канал	2,75	0,85
Емоційний канал	2,89	1,37
Інтуїтивний канал	3,66	1,29
Установки	3,61	0,83
Здатність проникати	2,96	0,92
Ідентифікація	2,56	0,73
Загальний показник	18,44	2,91
Тест-опитувальник А. Зверькова та Е. Ейдмана для дослідження вольової саморегуляції		
Загальна шкала	10,35	3,19
Настирливість	6,11	2,71
Самоконтроль	4,80	2,08
Методика В. Тернопільської для визначення рівня самооцінки		
Рівень самооцінки	54,53	11,13
Тестування професійних знань		
Знання з теорії та практики атлетичної гімнастики	5,03	1,58
Об'єктивно необхідні психологічні та педагогічні знання	2,96	1,33

* «сирі» бали

Отже, на основі результатів дослідження ми склали узагальнену характеристику пересічного тренера з атлетичної гімнастики в аспекті його професійно-педагогічної компетентності. Наводимо її нижче.

Пересічний тренер з атлетичної гімнастики:

- *знає* практичні аспекти спортивного тренування в атлетичній гімнастиці;
- *не знає* психофізичних закономірностей тренування в атлетичній гімнастиці; типових станів психіки, що забезпечують тренувальну діяльність споживача послуг атлетичної гімнастики; дієві засоби педагогічного впливу, що дають можливість забезпечувати тренувальну діяльність;
- *уміє* володіти собою під час професійної діяльності;
- *не вміє* знаходити оптимальний вихід зі складних професійно-педагогічних ситуацій; адекватно оцінювати результати педагогічної взаємодії; ставити перед собою завдання професійного саморозвитку та самовиховання;
- *має* гуманістичну спрямованість на іншу людину – споживача послуг атлетичної гімнастики; бажання працювати тренером з атлетичної гімнастики;
- *демонструє* недостатню спроможність до співчуття та емпатію, неповне розуміння внутрішнього світу іншої людини;
- *є* зовнішньо мотивованим; психологічно готовим до професійно-педагогічної взаємодії.
- *здатен* виконувати професійні функції в стандартних умовах.

Оскільки означена характеристика стала результатом узагальнення даних, отриманих на великій кількості реально працюючих тренерів з атлетичної гімнастики, які є типовими представниками професії, вона відображає загальний стан сформованості професійно-педагогічної компоненти фахової готовності в цій категорії спеціалістів.

Одержані під час констатувального дослідження факти виявили загальний незадовільний стан сформованості професійно-педагогічної компетентності в тренерів з атлетичної гімнастики. Зокрема, за результатами експертних оцінок роботодавцями, колегами, споживачами послуг та самооцінки виявлено, що велика кількість тренерів з атлетичної гімнастики має труднощі в професійній діяльності, пов'язані з нестачею засобів педагогічної взаємодії зі споживачами послуг атлетичної гімнастики; невмінням самостійно регулювати свою діяльність у межах виконання соціально-ціннісних завдань. Особистісні характеристики більшості студентів виражаються в невмінні чітко формулювати свої думки, виступати перед аудиторією, вступати в дискусії, що свідчить про недостатньо розвинуті рефлексивні здібності. На фоні задовільного володіння вузькопрофесійними знаннями, уміннями й навичками студенти демонстрували другорядність саморозвитку професійно-педагогічної компетентності для подальшої професійної кар'єри.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз вивчення стану сформованості професійно-педагогічної компетентності тренерів з атлетичної гімнастики дав підставу зробити такі висновки:

1. За результатами самооцінки та експертних оцінок роботодавцями, колегами та споживачами послуг атлетичної гімнастики виявлено, що велика кількість працюючих тренерів з атлетичної гімнастики відчуває труднощі в професійній діяльності, що пов'язані з нестачею засобів педагогічної взаємодії зі споживачами атлетичної гімнастики; невмінням самостійно регулювати свою діяльність, а також неоптимальною мотивацією до професійної діяльності.

2. За результатами самооцінки та експертного оцінювання тренерів підтверджені даними діагностики за складеним діагностичним комплексом й особистими спостереженнями, що в сукупності вказало на необхідність цілеспрямованої роботи з реалізації педагогічних умов формування професійно-педагогічної компетентності на етапі навчання у ВНЗ, що сприяла б підвищенню ефективності педагогічної складової їхньої професійної діяльності.

3. Одержані під час аналізу факти виявили загальний незадовільний стан сформованості професійно-педагогічної компетентності в працюючих тренерів з атлетичної гімнастики.

Список використаної літератури

1. Баскаков А. Я. Методология научного исследования : учеб. пособие / А. Я. Баскаков, Н. В. Туленков. – Киев : МАУП, 2002. – 216 с.
2. Демченко С. О. Развитие профессионально-педагогической компетентности преподавателей специальных дисциплин высших технических заведений : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / С. О. Демченко. – Кіровоград, 2005. – 20 с.
3. Зеленська Л. Д. Проблема формування професійно-педагогічної компетентності вчених вищих навчальних закладів Слобожанщини (кінець XIX – початок XX століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Л. Д. Зеленська. – Х., 2006. – 22 с.

4. Конох А. П. Сутність та структура професійно-педагогічної компетентності як найвищого рівня педагогічної майстерності / А. П. Конох // Педагогіка, психологія та медично-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2004. – № 12. – С. 20–28.
5. Кузьміна Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. – М., 1990. – 243 с.
6. Милицина С. В. Формирование профессионально-педагогической компетентности у студентов классического университета в условиях педагогической практики : автореф. дис. на соискание учёной степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика и история педагогики» / С. В. Милицина. – СПб., 2004. – 22 с.
7. Шишко А. В. Формування педагогічної компетентності майбутнього викладача іноземної мови у процесі магістерської підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / А. В. Шишко. – Кіровоград, 2008. – 20 с.

Анотації

Сучасні стандарти вищої освіти засвідчують необхідність дослідження специфіки формування професійно-педагогічної компетентності педагога, зокрема йдеться про шляхи формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх тренерів з атлетичної гімнастики. Завдання дослідження – вивчення стану сформованості професійно-педагогічної компетентності тренерів з атлетичної гімнастики. Отримані під час дослідження дані виявили загальний незадовільний стан сформованості професійно-педагогічної компетентності в працюючих тренерів з атлетичної гімнастики.

Ключові слова: професійно-педагогічна компетентність, тренер з атлетичної гімнастики, стан сформованості.

Валентин Пономарёв. Анализ состояния сформированности профессионально-педагогической компетентности тренеров по атлетической гимнастике. *Современные стандарты высшего образования указывают на необходимость исследования специфики формирования профессионально-педагогической компетентности педагогов, в частности актуален вопрос о путях формирования профессионально-педагогической компетентности будущих тренеров по атлетической гимнастике. Задачи исследования – изучение состояния сформированности профессионально-педагогической компетентности тренеров по атлетической гимнастике. Полученные факты свидетельствуют об общем неудовлетворительном состоянии сформированности профессионально-педагогической компетентности у работающих тренеров по атлетической гимнастике.*

Ключевые слова: профессионально-педагогическая компетентность, тренер по атлетической гимнастике, состояние сформированности.

Valentyn Ponomaryov. Condition Analysis of Formation of Professional Pedagogical Competence of Gymnastics Trainers. *Modern standards of higher education stress out the necessity of research of peculiarities of professional pedagogical competence of pedagogues, especially important is the question on the ways of formation of professional pedagogical competence of future artistic gymnastics trainers. Tasks of the research: to study conditions of formation of professional pedagogical competence of artistic gymnastics trainers. Received facts evidence of general unsatisfactory condition of formation of professional pedagogical competence among working artistic gymnastics trainers.*

Key words: professional pedagogical competence, artistic gymnastics trainer, formation condition.